

REMISSVAR

Till

Utbildnings- och kulturdepartementet

Stockholm 2006-03-28

Sveriges Läromedelsförfattares Förbund (SLFF) avger härmed sitt remissyttrande över betänkandet *Nyttiggörande av högskoleuppfindingar*, SOU 2005:95.

SLFF har med intresse tagit del av betänkandet som utredaren lagt med uppdrag att klarlägga de rättsliga konsekvenserna av ett avskaffande av lärarundantaget i lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfindingar. Eftersom förbundet företräder flertalet högskoleverksamma är denna utredning viktig för SLFF.

1. KOMMENTAR PÅ UTREDNINGSUPPDRAGETS RAMAR

Utifrån uppdragets ramar anser vi att utredningen har gjort ett gott arbete, vi saknar dock en analys över en oförändrad lagstiftning och hade gärna sett att det också låg inom utredningens uppgift.

Syftet med utredningen, att skapa möjligheter att forskningsresultat i större utsträckning nyttiggörs, ser vi som positivt. Men vi saknar en problematisering av lärarundantaget och en analys över anledningen till att uppfindingar inte kommersialiseras i den utsträckning man önskar. Är lärarundantaget anledningen eller finns det andra skäl som man hellre skall angripa?

Det saknas empiriskt stöd för att den dåliga utväxlingen mellan forskningen och kommersialiserbara produkter och tjänster beror på existensen av lärarundantaget. Det största hindret mot en ökad grad av kommersialisering är sannolikt att uppfindingarna inte uppmärksammas och att uppfinnaren inte själv inser värdet av sin uppfinding eller den uppfinding som han/hon håller på att ta fram. Om väl uppfinnaren inser värdet av sin forskning möts nästa hinder; hur ska kommersialiseringen gå till? Detta är de problem som SLFF istället ser behöver angripas och finna lösningar till. Det är här som insatserna måste sättas in.

Vår uppfattning är också att det inte går att se detta isolerat. Vi saknar till exempel en utvärdering av holdingbolagen och deras tioåriga verksamhet. Det är en brist att utvärderingen av holdingbolagens verksamhet inte är samordnad denna utredning. Utifrån lärosätenas perspektiv utgör de olika delarna sammanhängande och ömsesidigt påverkande inslag, vilka inte kan och bör behandlas olika. Flera lärosäten bedriver en framgångsrik

verksamhet med att nyttiggöra forskningsresultat och det finns en risk att denna skulle skadas om förändringar görs utan ett helhetsperspektiv.

2. KOMMENTARER PÅ UTREDNINGENS FÖRSLAG

Som nämnts ovan är utredningens övergripande syfte, att skapa möjligheter att forskningsresultat i större utsträckning nyttiggörs, något SLFF instämmer i men medlen att nå dit håller vi inte med om.

2.1. Förslaget om införandet av en anmälningsplikt

Med hänsyn till vad som tidigare anförts anser vi att de problem som finns och som kan anses utgöra hinder för ökad kommersialisering av uppfinningar inte finner någon lösning i detta förslag.

Vi avstyrker detta förslag, men vill framhålla att vi föredrar detta förslag framför ett avskaffat lärarundantag.

2.2 Förslaget om ett avskaffat lärarundantag

Ur flera aspekter ser SLFF stora risker med ett avskaffat lärarundantag. Vi befärar att ett avskaffande av lärarundantaget riskerar att urholka den fria forskningen och äventyrar den akademiska friheten. Vi ser att det finns risker att forskningsresurser i större utsträckning kommer att överföras till forskning som kan ge kommersiell utdelning och att större hänsyn till näringslivets intressen och ökade kommersialiseringsmöjligheter riskerar att drabba såväl högskolans trovärdighet som inriktningen på olika forskningsgrenar. Vi ser risker med att udda och mer osäkra forskningsprojekt kan komma att bortprioriteras, vilket kan få allvarliga följder. Forskning som idag kan verka långsökt och ”onyttig” kan i morgon bringa ovärderlig information för människan och forskningen. Frågan är tydlig: Hur vill vi att högskoleforskningen ska se ut?

Ett avskaffande av lärarundantaget är dessutom ett stort ingrepp i den enskilda forskarens rättigheter och kräver en professionell organisation i högskolan med en kompetens att värdera och överta uppfinningar. Det ställer mycket höga krav på högskolan och frågan är om det är ändamålsenligt eller ens lämpligt att högskolan ska ta ett sådant tungt och resurskrävande ansvar. Ett ökat kommersialiseringsansvar, med de enorma kostnader och ansvar som det är förknippat med, riskerar att ta resurser och kraft från högskolans huvuduppgifter som är att utbilda och forska.

Med hänsyn till ovanstående avstyrker SLFF förslaget om ett avskaffat lärarundantag.

3. SYNPKTER PÅ ENSKILDA FRÅGOR I FÖRSLAGET OM ETT AVSKAFFANDE AV LÄRARUNDANTAGET

Skulle förslaget om ett avskaffat lärarundantag leda till lagstiftning i enlighet därmed vill vi även framhålla nedanstående synpunkter gällande förslaget.

Vi vill inledningsvis instämma i utredningens betoning av forskarens ovillkorliga rätt att publicera sina forskningsresultat, vilket måste vara en förutsättning vid en lagstiftningsåtgärd. Detsamma gäller utredningens förslag om en tvingande rätt för uppfinnaren att erhålla ersättning för högskolans eventuella förvärv av en uppfinning.

3.1. Högskolans skyldighet att effektivt nyttiggöra förvärvade uppfinningar

Såsom påpekats ovan är ett avskaffande av lärarundantaget ett så stort ingripande i den enskilde forskarens rätt att det ställs höga krav på högskolans förvaltning av den övertagna rätten. Utredningen har valt att i lagförslaget införa ett minimikrav som handlar om att arbetsgivaren skall söka patent på uppfinningen, om det inte redan är gjort. Detta minimikrav är enligt vår mening ett alldeles för lågt ställt krav. Det bör också ställas krav på inventering och etablering av kontakter, ett övertagande måste alltid förenas med krav på en hög aktivitetsplikt. Det är särskilt motiverat eftersom ett övertagande kan ske utan samtycke av forskaren. Är kravet inte högre ställt kan det till och med motverka utredningens övergripande syfte, då det kan låsa en uppfinning inom högskolan utan möjlighet för den enskilde forskaren att själv kommersialisera den.

3.2. Talan om återgång av rätten till uppfinningen eller ersättning för skada

Av samma anledning som ovan anser vi att den frist om tolv månader som arbetstagaren har att meddela klagomål och begära återgång av förvärvet inte är tillräcklig. Inledningsvis konstaterar utredningen att ”för att en rättvisande bedömning skall kunna göras av högskolans åtgärder för nyttiggörande av en förvärvad högskoleuppfinning förutsätts att viss tid förflutit från högskolans förvärv av uppfinningen”. Det är därför svårt att förstå att klagomålsfristen går ut redan efter tolv månader. Det kan visa sig att högskolan patenterar uppfinningen inom utsatt tid samt har kontakter med näringslivet under den perioden, men att därefter engagemanget från högskolan svalnar. Enligt förslaget saknar då forskaren möjligheter att såväl begära återgång som ersättning. Det är inte bra. Det kan handla om att utsikterna för ett förvärv ser bra ut månad elva och det då saknas anledning för forskaren att begära återgång. Tidsgränsen är för snäv och frågan är om det alls är motiverat med en tidsgräns.

4. GENERELLT ANGÅENDE SEKRETESS

Vi ifrågasätter lämpligheten att utöka sekretessen inom högskolan och belägga forskningsresultat med sekretess. Sekretessen bör enbart utvidgas när det är absolut nödvändigt.

5. UTBILDNING I IMMATERIALRÄTT

Oberoende av ovan nämnda förslag poängterar utredningen vikten av att anställda ges möjlighet till utbildning inom immaterialrätten och avtalsrätten. Detta anknyter till vad SLFF anser saknas inom högskolan idag. Med utbildning och information kan högskolan öka medvetandet hos forskare om möjligheterna att kommersialisera och nyttiggöra sina forskningsresultat. Det kan sporra forskare att i större utsträckning se till att uppfinningen kommersialiseras vilket är utredningens önskade effekt. På samma sätt bör man inom högskolan i större utsträckning på olika sätt medverka till att kontakter mellan forskare och externa intressenter knyts.

6. HÖGSKOLELÄRARES UPPHOVSRÄTT

I avsnitt 8.1 behandlas särskilt högskolelärares upphovsrätt. Utredningen tar ställning till frågor som inte ligger inom ramen för uppdraget vilket vi som upphovsrättsorganisation och företrädare för upphovsmän inom högskolan betraktar som olämpligt.

Det är inte utredningens uppgift att uppmana högskolan att teckna avtal om upphovsrättsligt skyddade verk med sina högskoleanställda. Det finns inte heller något sådant be-

hov, istället riskerar en sådan uppmaning leda till ogenomtänkta avtal om övertaganden på bekostad av upphovsmannen. Vid avtalstecknande befinner sig upphovsmannen typiskt sett i ett underläge och i en sämre förhandlingsposition och det gäller i synnerhet i samband med en anställning. Högskolan är inget förlag som kan tillvarata och bevaka upphovsmannens rättigheter utan högskolans uppgift är att anställa pedagoger som skall bedriva utbildning och forskning.

I ovan nämnda avsnitt utgår utredningen från att datorprogram som skapats av högskolelärare övergår till arbetsgivaren i enlighet med 40 a § upphovsrättslagen (URL). Med anledning av detta vill SLFF som upphovsrättsorganisation poängtera att utredningens slutsats är väl snabbt dragen. Vid en närmare tolkning av 40 a § URL framkommer snarare motsatsen, dvs. att bestämmelsen inte är tillämplig på högskolelärare. Övervägande skäl talar mot en övergång, se Claes Sandgren, Rätten till undervisningen och forskningen, 2003, Sveriges universitetslärarförbunds (SULF) tidskrift. Bestämmelsen i 40 a § URL kräver att den anställde utvecklat programmet som ett led i sina arbetsuppgifter eller efter instruktioner av arbetsgivaren. Eftersom högskolelärare inte är anställda för att ta fram datorprogram och inte heller tar fram datorprogram efter instruktioner från arbetsgivaren är det tveksamt om 40 a § URL alls kan tillämpas. Även sedvänjan inom högskolan talar för att bestämmelsen inte ska tillämpas och högskolans passivitet i denna sak bekräftar detta.

Motiven bakom 40 a § URL talar också klart för att bestämmelsen inte är tillämplig på högskolelärares datorprogram. De ekonomiska och kommersiella skälen för att tillgodogöra sig anställdas datorprogram gör sig inte på samma sätt gällande.

Om förslaget om ett avskaffat lärarundantag för patenterbara uppfinningar genomförs ser vi med hänsyn till ovanstående inga problem om högskolan väljer att inte överta en uppfinning (ang. s.242 i utredningen). Upphovsrätten till datorprogrammet är alltså hos upphovsmannen och vilar således inte i olika händer. Om högskolan dock skulle besluta sig för att överta den patenterbara uppfinningen löses den upphovsrättsliga frågeställningen bäst genom avtal mellan upphovsmannen/uppfinnaren och högskolan.

För Sveriges Läromedelsförfattareshöjningsförbund

Jöran Enqvist
Ordförande

Jan Trost
Vice ordförande

Jenny Lundström
Förbundsdirektör

Enligt uppdrag

Annica Nilsson
Förbundsjurist